

BALCANII DE VEST: KOSOVO DIN CADRUL ISTORIC ÎN PROFILUL CONTEMPORAN Război și dezagregare

de Roxana TUDORANCEA*

ABSTRACT

The endeavor of the present paper is to put into a historical frame the Kosovo's issue starting with '90s, at the end of the Cold War and at the beginning of dissolution of the Former Federal Republic of Yugoslavia. For this reason, the most significant Western Balkans 's historical stages, chronologically envisaged, have been studied from the paper's topic point of view with the goal of discovering their strong traces kept on the current ground in Kosovo and their present consequences for the development of the entire area; in this manner, special features have been identified, as well as, problems still unsolved or questions on debate, thus a better understanding of today' status of Kosovo is provided: Kosovo as a new European independent state, its role as a potential candidate to EU, or its position as a real partner in an imperative dialogue tackled with the Serbian part.

During the '90s, the Western Balkans area passed through antagonistic movements having economic, social and political – internal 'state reasons; the paper argues how inside the Former Yugoslav Republic, a real concern for communist authorities had remained the ethnic historical dilemma, despite the fact that the ethnic issues were carefully taken under control, inside their borders, by the Actor – State – on the one side, and by the Federal – one, on the other side. Thereafter, the paper notices that in the stage of transition from communism to democracy, the newly created states were dealing in an exacerbated manner with their ethnic issues which overwhelmed state's borders transforming themselves into a real threat to international peace and security, in fact a big enemy for all these instable states and for the multinational/international Actors involved in the region (Western European Powers – CE/UE, USA, United Nations, OSCE). The broad international assistance was determined to apply the preventive diplomacy formula of settlement for Kosovo but it not managed with the regional instability which gradually increased and finally ended into a war: crimes against humanity happened and a humanitarian disaster was about to occur; this was the climate for the first NATO's military action in Europe after the end of the Second World War – the NATO's Allied Force Operation started on the 24th of March 1999.

* Absolventă a Facultății de Istorie, specializarea *Istorie Contemporană Universală*, master în *Relații Internaționale*, *Facultatea de Istorie* din cadrul Universității din București și master în *Studii Sud-Est Europene*, *Departamentul de Științe Politice și Administrație Publică* din cadrul Universității Naționale și Capodistriene din Atena.

Sfârșitul Războiului Rece

O rânduirea înrădăcinată vreme de aproape jumătate de secol în Europa Centrală și de Sud-Est, prin Pactul de la Varșovia, latura militară a monolitului comunist, s-a rupt la Sfârșitul Războiului Rece. Tranziția statelor din fostul lagăr comunist – Blocul de Est – la democrația promisă, râvnită diferențiat, a fost pusă în practică tot diferit, de la stat la stat; în mare parte, ca rezultat al maturității forțelor politice, înrolate să gestioneze fenomenul, dar și implicit, ca rezultat al atașamentului acestor forțe față de valorile naționale, greu încercate la momentul respectiv, când se impunea identificarea unui echilibru între independență și bunăstarea garantată de globalizarea democratică, după jumătate de secol comunist, totalitarist, pe alocuri.

Cortina de Fier a căzut odată cu Zidul Berlinului, la 09 noiembrie 1989, reper extrem de important, nu numai pentru Germania, reunificată după aproape jumătate de secol (1990), ci pentru întreaga Europa istorică, greu încercată ideologic în toată această perioadă de separarea Est – Vest. Evenimentelor pașnice din Germania le-a urmat, însă, un val de dezmembrări statale, în interiorul Blocului de Est, produse fie lin – cazul Cehoslovaciei (01.01.1993), fie prin violență – cazul fostei Iugoslavii. Revoluția română (22.12.1989), transmisă în direct, a fost urmată, nu după mult timp, de alte tablouri televizate atroce, precum cele ale gropilor comune sau ale bombardamentelor succedate în anii '90, în fosta Iugoslavie.

Înțelegerea tranziției îndelungate către democrație, a statelor din fosta Republică Federativă Iugoslavia (Spasovska, Pascu, 2010) și a provinciei Kosovo, în mod special, neîncheiată nici astăzi, după 30 de ani⁴² (Ene, 2021) și continuată prin angajamentul european al Balcanilor de Vest, impune înțelegerea rădăcinilor istorice ale multiplelor schimbări politico-statale din regiune.

RSF Iugoslavia

În secolul XX, sârbii și albanezii și-au disputat, neîntrerupt, controlul asupra provinciei Kosovo. De altfel, disputele pentru control și supremație la putere, cât și rivalitățile accentuate dintre etnii, au reprezentat o manifestare constantă în statul iugoslav creat la sfârșitul Primului Război Mondial: Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor, construcție statală marcată de instabilitate în întreaga perioadă interbelică; perioada parlamentară concurențială dintre sârbi și croați, respectiv 1918 – 1929, a fost urmată de instituirea dictaturii regelui Alexandru I. Noua împărțire administrativ-teritorială legiferată a accentuat rivalitățile etnice, suprapuse peste amalgamul cultural-religios; direcțiile urmate în politică au sporit climatul de instabilitate și au alimentat exacerbarea naționalistă, manifestată mai ales în rândurile sârbilor și croaților; în 1941, Regatul aderă la Pactul Tripartit, act urmat de dispute politice între filogermani și filobritanici, stopate la scurt timp, prin instaurarea ocupației germane⁴³ (Zbucea, 1998, pp. 45 – 47).

La sfârșitul Celui de-Al Doilea Război Mondial, Iugoslavia a fost eliberată și refăcută sub autoritate comunistă, ca republică federativă. Așa cum se întâmplase și în trecut, nu s-a putut evita, prin trasarea granițelor interne în federație, ca zone locuite majoritar de sârbi să nu rămână în interiorul granițelor Croației sau Bosniei și, mai ales, nu a existat o alternativă de strămutare/dislocare pentru populațiile diferite de cea de etnie sârbă, din cele două provincii autonome aflate pe teritoriul Serbiei: Voivodina (maghiari și români) și Kosovo (albanezi) (Cristescu, 2017).

Realizările Iugoslaviei postbelice de „unitate și frăție”, sub Iosip Broz Tito, nu s-au păstrat după moartea sa (04.05.1980), în condițiile în care, odată cu Tito a dispărut și sentimentul de mândrie națională, liant pentru toți cetățenii din fosta Iugoslavie, indiferent de etnie și cultivat atent sub orbita personalității lui Tito, după reunificarea postbelică a Iugoslaviei, dar și ulterior, prin îmbrățișarea politicii de nealiniere la blocurile Războiului Rece. În anii '80, pe fondul iminenței crizei

economice, s-au intensificat presiunile republicilor și provinciilor autonome pentru obținerea independenței, desprinderile statale succesive ducând la destrămarea Iugoslaviei. *De atunci, niciunul dintre cele șapte state foste iugoslave nu a reușit să atingă prestigiul fostei Republici Socialiste Federative Iugoslavia, nici în rândul propriilor cetățeni, nici pe plan extern, sau să găsească o formulă acceptabilă de onorare a realizărilor lui Tito* (Mappes - Niediek, 2020).

Provincia Kosovo

Kosovo a urmat consecvent traiectul federal; cu precădere, în anii '60, Belgradul a adoptat o atitudine tolerantă, fără tendințe de suprimare a identității albanezilor, cărora li s-a permis acces la poziții de răspundere atât în administrația provinciei Kosovo, cât și a Iugoslaviei; astfel, viitorul conflict dezvoltat în Kosovo, odată cu destrămarea Iugoslaviei, ar putea fi înțeles mai ușor, dacă alăturăm rădăcinilor istorice și cunoașterea rădăcinilor de statutare, concret: Constituția Federală din 1974 – actul fundamental prin care a fost sporită încrederea într-un stat garant al "libertății" înțelese și asumate în spirit federativ de toți actorii politici, conducători comuniști din republici și din provinciile istorice – acorda regiunii Kosovo statutul de provincie autonomă, în cadrul RSF Iugoslavia.

În 1989, noul președinte al RSF Iugoslavia, Slobodan Milošević, a anulat statutul autonom al provinciei Kosovo. În încercarea de restabilire a autonomiei, a avut loc o mișcare pasivă de opoziție a etnicilor albanezi față de conducerea sârbă, organizată de scriitorul Ibrahim Rugova, devenit ulterior președinte al Kosovo; mișcarea a culminat în 1991, când etnicii albanezi și-au declarat unilateral independența; în 1993, Armata de Eliberare din Kosovo – KLA era deja activă, bine conturată și lovea constant, favorizând întărirea mișcării de guerilă albaneză și intensificarea atacurilor acesteia asupra obiectivelor sârbe. Toate aceste evoluții au generat o ofensivă armată dură din partea autorităților

iugoslave.

În dezvoltarea conflictului din Kosovo, pe lângă premisele istorice și de statutare expuse anterior, un rol definitoriu a jucat și substratul de legitimare în provincie (Cojocar, 2016), venit din partea taberelor intrate în conflict: pe de o parte, resorturile de legitimare identitară a sârbilor⁴⁴, pe de altă parte, legitimarea numerică sub formă de autodeterminare a albanezilor; substratul de legitimare în provincie a reprezentat un aspect fundamental, prin care s-a alimentat permanent conflictul din Kosovo.

Dacă în debut treceam în revistă sfârșitului Războiului Rece din spațiul central și sud-est european, nu trebuie să pierdem din vedere, în acest stadiu al expunerii, contextul de la sfârșitul Războiului Rece, din interiorul Iugoslaviei, în interiorul căruia se consumă criza din Kosovo: o Iugoslavie slăbită politic, aflată în plin proces de *dezmembrare* și confruntată cu acte de secesiune succesive, venite din partea statelor federației, într-un trend cu o puternică influență naționalistă. În paralel, implicarea americană și internațională în Iugoslavia în curs de dezmembrare devine tot mai directă, însă nu este suficientă pentru a putea asigura pacea imediată, ci, dimpotrivă, determină o lungă perioadă de tensiuni și lupte inter-etnice, de instabilitate politico-socială și de criză economică. Comunitatea Europeană, la rândul ei, în proces profund de transformare, în debutul destrămării Iugoslaviei, și-a stopat, treptat, oscilațiile manifestate în a recunoaște sau nu noile state proclamate independente și în a-și contura, progresiv, o politică de extindere îndreptată spre statele desprinse din fosta Iugoslavie.

Destrămarea Iugoslaviei

La 25.06.1991, Slovenia⁴⁵ și Croația⁴⁶ își declară independența – acte urmate de intervenția armatei federale iugoslave în ambele state. Dacă în Slovenia desprinderea s-a consumat printr-un conflict armat de scurtă durată, soldat cu pierderi

⁴² *Retrospectiva analitică* per stat, *semnată de Cristina Ene, concluzionează*: La 30 de ani de la de destrămarea statului multiethnic socialist Iugoslavia, țările desprinse din el sunt traversate de contradicții – fie prinse la jumătatea drumului spre UE, fie, în cazul celor deja în blocul comunitar, atrase de tendințe naționaliste.[...] La 30 de ani de războaie sângeroase soldate cu 130.000 de morți, două state desprinse din Iugoslavia nealiniată sunt membre UE și alte patru speră să fie acceptate în blocul comunitar, cu puține șanse în prezent. Provincia Kosovo este un caz special, pentru că un număr de țări din UE nu îi recunosc independența.

⁴³ În timpul ocupației germane, Croația a fost proclamată stat independent, a fost condusă de extremistul Ante Pavelić și a înglobat Bosnia; Serbia, redusă teritorial, a devenit un stat marionetă german; alte teritorii iugoslave au fost împărțite și ocupate militar de Germania, Italia, Ungaria, Bulgaria, Albania. În 1943, gruparea partizanilor comuniști, condusă de Iosip Broz Tito, s-a consolidat și a luptat pentru eliberarea întregului teritoriu iugoslav și refacerea status-quo-ului antebelic, câștigând supremația intern, împotriva forțelor de ocupație și a forțelor paramilitare (ustașii fasciști/cetnicii naționaliști); perioada coincide cu atrocitățile din lagărele de concentrare, în care au fost masacrate populațiile sârbe, evreiești și rome; în 1944 – 1945, pe plan extern, gruparea lui Tito a atras simpatia și sprijinul Forțelor Occidentale.

⁴⁴ Pentru o bună înțelegerea a conflictului din Kosovo, punctăm din analiza perspectivei istorice furnizate de autor: [...] *Patriarhia, mănăstirile, bisericile, bătăliile istorice, întemeietorii statului sârb, patrimoniul, istoria, toate acestea arată că zona Kosovo este zona de plecare a statului sârb. Este așa cum spun sârbii, inima lor*: Orașele de tradiție sârbă din Kosovo au jucat, împreună sau separat, o importanță demnă de luat în calcul în dezvoltarea statului sârb: Peć, Kosovska Mitrovica, Prizren, Kosovopolje. Peć este sediul Patriarhiei sârbe; titulatura patriarhului Serbiei este *Patriarh de Peć și Mitropolit de Belgrad și Karlovići*. Cultul religios practicat în edificiile ortodoxe a îndeplinit un rol aparte în prezervarea etnocentrismul statului sârb. Locașurile de cult sârbe din Kosovo, între care se numără: Mănăstirea *Visoki Decani*, Mănăstirea *Sfinților Arhangheli* (construită de Ștefan Dusan, al cărui trup este adăpostit în interiorul așezământului monastic) au fost distruse, avariate sau vandalizate masiv în perioada conflictului și post conflict; Biserica *Sveti Djordje* (Sfântul Gheorghe) din Prizren, vandalizată în 2004, sau locașul de cult ortodox *Our Lady of Ljevis* (mănăstire construită în 1306-1307, de Ștefan Uros II Milutin), avariata în 2004: [...] *în interior toți sfinții pictați au ochii sfărâmați – probabil prin lovituri cu ciocanul*. În anii de după proclamarea independenței provinciei, numărul moscheilor a crescut simțitor, în vreme ce locașurile de cult ortodoxe, deși păzite de forțele KFOR, au fost menținute într-o degradare accentuată.

⁴⁵ Între statele RSF Iugoslavia, Slovenia era cea mai omogenă etnic, cu o dezvoltare economică ridicată, dar și cu tendințe accentuate de democratizare manifestate din partea societății civile; în decembrie 1990 este organizat un referendum, electoratul sloven pronunțându-se în favoarea obținerii independenței. Armata slovenă, ajutată de civili, respinge armata federală iugoslavă după un război de 10 zile; încetarea ostilităților este statuată prin Acordul de la Brinoni, prin care autoritatea guvernului sloven era recunoscută în întregul stat. CE a intervenit, prin impunerea unor sancțiuni Iugoslaviei, în urma intervenției militare din Slovenia. Pierderile din război s-au cifrat la aproximativ 74 de morți – 45 militari iugoslavi, 19 sloveni, 3 civili și 350 de răniți (date cantitative regăsite la: <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/războiul-de-zece-zile-pentru-independenta-Sloveniei>)

minime, reglementarea insuficientă a modalităților de ieșire din federație, dar și lipsa tratativelor cu privire la minoritățile etnice, au făcut ca în Croația, războiul să fie prelungit, în pofida eforturilor făcute de CE de a impune sancțiuni Iugoslaviei sau de a convoca o conferință, la care delegația CE a militat, fără succes, pentru ajungerea la un Plan de încetare a focului; a urmat un război sângeros și s-a consumat masacrul de la Vukovar: *Aici, între august și noiembrie 1991, s-a desfășurat cea mai mare bătălie din Europa după cel de-al Doilea Război Mondial, soldată cu distrugerea completă a orașului și cu evacuarea întregii populații non sârbe. [...] Există suspiciuni că Franjo Tuđman, căutând recunoașterea internațională a țării, ar fi fost mai puțin dispus să ajute Vukovar, astfel martirizându-l. În acest caz, existența unui oraș martir⁴⁷ ar fi sensibilizat opinia internațională, recunoașterea noului stat înființat Croația fiind mai aproape* (Tudosă, 2013).

La 8.09.1991, Macedonia s-a pronunțat prin referendum pentru independență față de Iugoslavia, an în care și etnicii albanezi din Kosovo ajung la o proclamare unilaterală a independenței.

În 1992, debutează războiul din Bosnia-Herțegovina⁴⁸ (Pargan, 2015), încheiat, 3 ani mai târziu, prin Acordul de la Dayton, dar, din păcate, nu înainte de producerea masacrului din Srebrenica, *cea mai gravă crimă de război care a avut loc în Europa de la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial* (Schwarz Schilling, 2020). După aproape un deceniu de la producere, Tribunalul Penal Internațional pentru Fosta Iugoslavie – TPII declară masacrul, *genocid* (19.04.2004), fapt reiterat de Curtea Internațională de Justiție – CIJ (27.02.2007).

Odată cu creșterea implicării SUA în Balcani, în 1994, apare și primul succes al administrației Bill Clinton: acela de a reuși să îi convingă pe musulmanii bosniaci

să formeze o federație împreună cu croații. Grupul de contact constituit în vederea soluționării crizei din Bosnia - Herțegovina, compus din politicieni și diplomați din SUA (negociator șef – Richard Holbrooke), Marea Britanie, Franța, Rusia și Germania, a purtat negocieri în perioada 1 – 21.11.1995 și a reușit să facă posibilă încheierea Acordului de la Dayton, semnat, o lună mai târziu, la Paris, în data de 14.12.1995; semnatari au fost președinții Bosniei – Alija Izetbegović, Croației – Franjo Tuđman, Serbiei – Slobodan Milošević. Odată cu Acordul de la Dayton a intrat în vigoare o nouă constituție pentru Bosnia; statul bosniac a fost împărțit în două entități: Federația Bosnia-Herțegovina cu populația majoritar croată și musulmană și Republica Srpska, cu populația majoritară sârbă; s-a creat un teritoriu cu administrație specială în estul orașului Brčko.

Dacă criza din Kosovo n-ar fi existat, am fi putut considera destrămarea Iugoslaviei încheiată în 2006, când, în urma referendumului, Muntenegru își declară independența (03.06.2006), iar Serbiei nu îi mai rămânea de făcut decât să își declare, la rândul ei independența (05.06.2006).

Războiul din Kosovo

După 1991, Conflictul din Kosovo a căpătat amploare; episoadele de ciocniri violente înregistrate în mod repetat și eșecul negocierilor organizate pentru reglementarea pașnică a conflictului au determinat intervenția armată a NATO; comunitatea internațională ar fi riscat să asiste pasiv, din nou, sau, să lase să se repete un nou episod de atrocitate, din seria celor consumate, pe fondul destrămării Iugoslaviei, paradoxal, într-o perioadă comun

acceptată de pace internațională.

O turnură în conflictul escaladat fulminant, din formatul de mișcare de autodeterminare, prin lupta de guerilă în interiorul unei federații⁴⁹, în război ce suscită preocuparea majoră a principalilor actori internaționali și mai ales, intențiile lor de a interveni pentru soluționare, a fost înregistrată după masacrul de la Račak (15.01.1999), când 45 de albanezi kosovari au fost masacrați de sârbi, ca reacție la atacurile separatiste albaneze asupra forțelor de poliție sârbe din provincie. Intervenția organismelor de monitorizare internațională pe baze umanitare – OSCE – a produs un larg ecou internațional cu privire la consumarea episoadelor de crimă la adresa umanității și a urgentat declanșarea mecanismelor internaționale, prin reacțiile ulterioare ale NATO (Operațiunea Forța Aliată) și ale Consiliului de Securitate al ONU (Rezoluția 1244/10.06. 1999).

S-a încercat, fără succes, identificarea unei soluții negociate prin facilitarea unui acord între partea sârbă și cea albaneză, cu privire la constituirea unui cadru politic acceptabil pentru viitorul provinciei și s-a deschis Conferința de pace de la Rambouillet -06.02.1999 (17 zile de negocieri, timp în care, atât Franța cât și Secretarul General NATO, Javier Solana, au avut calitatea de mediator). În esență, acordul scontat presupunea trecerea Kosovo sub administrare NATO și asigura: garantarea unei largi autonomii albanezilor, permiterea staționării în provincie a unui efectiv de 30.000 de soldați, ca forțe de menținere a păcii, asigurarea liberei treceri pe teritoriul iugoslav. Milošević a refuzat semnarea acordului și s-a retras de la masa negocierilor. Semnatari ai Acordului de la Rambouillet au rămas Marea Britanie, SUA, precum și albanezii kosovari, conduși la negocieri de Hashim Thaçi⁵⁰.

Curmarea bruscă a negocierilor, generată de sârbi, prin refuzul lui Milošević de a accepta soluțiile propuse de puterile internaționale, în scopul încetării crizei, a determinat declanșarea ofensivei aeriene NATO asupra Serbiei. Denumită "Operațiunea Forța Aliată", ofensiva NATO a demarat la data de 24.03.1999, prin

bombardarea Belgradului. Vreme de 78 de zile, NATO a bombardat obiective militare din Serbia și Kosovo, alternând operațiunile aeriene cu operațiunile terestre desfășurate pe teritoriul fostei RSF Iugoslavia.

Iminența unei extinse campanii terestre a Alianței Nord Atlantice îl determină pe Milošević să accepte în data de 10 iunie 1999, condițiile NATO (practic, Acordul de la Rambouillet, respins înainte de bombardament); tot în data de 10 iunie 1999 a fost emisă și Rezoluția 1244/10.06. 1999 a Consiliului de Securitate al ONU; la numai două zile distanță, în data de 12.06.1999, a fost dislocată în provincie⁵¹ Forța Kosovo – KFOR, forță internațională de menținere a păcii, condusă de NATO; administrația Națiunilor Unite a guvernat temporar provincia (1999-2007), toate forțele sârbe au fost scoase din regiune, conflictul sângeros din Kosovo soldându-se cu mii de morți și sute de mii de refugiați (Stan, 2019).⁵²

Concluzii

Destrămarea Iugoslaviei a avut un impact puternic asupra modificării arhitecturii de securitate și apărare existente în Europa până la acea dată. Eforturile CE pentru coagularea unui mecanism propriu de soluționare a crizelor, izbucnite în Europa sau în vecinătatea granițelor europene, au atins în perioada imediat următoare crizei din Kosovo, rezultate nedobândite până atunci, în toată istoria integrării europene: este perioada în care apar primele rezultate notabile în edificarea Politicii Europene de Securitate și Apărare Comune/PESAC, menită să întărească și să sprijine cu efective Politica Externă și de Securitate Comună/PESC.

În Kosovo, guvernarea temporară a ONU a asigurat o stabilizare precară și nu a reușit să surmonteze blocajul înregistrat în negocierile cu privire la viitorul provinciei, dintre autoritățile albaneze și partea sârbă; în cele din urmă, au avut câștig de cauză actele precipitate din perioada 2007-2008: punerea în aplicare a Planului

⁴⁶ În mai 1991, Slobodan Milošević blochează mecanismul de rotație la putere, consfințit prin Constituția din 1974 și împiedică venirea la conducerea Federației a croatului Stipe Mesić; în Croația, rezultatul obținut în urma referendumului (19.05.1991), boicotat de sârbi, este favorabil obținerii independenței. Guvernul federal intervine cu trupele în Croația și cataloghează evoluțiile de aici drept *amenințări teroriste la adresa statului iugoslav*; în paralel, se intensifică ciocnirile violente dintre milițiile sârbe și croate; armata croată, în formare, dispunea de resurse limitate; Croația avea de purtat războiului de pe propriul teritoriu, dar era angrenată militar și în războiul din Bosnia-Herțegovina, unde, inițial, croații și bosniacii musulmani au pregătit lupta împotriva sârbilor bosniaci.

⁴⁷ Reținem dubla revendicare a teritoriului urbei atât din partea croaților, cât și din partea sârbilor, dar și integrarea alternativă a orașului, de-a lungul secolelor, fie estului Slavoniei – la Croația, fie vestului Krajinei – la Serbia; în 1990 populația orașului Vukovar era compusă etnic din 43% croați, 37% sârbi și alte minorități. Pe fondul primelor mișcări de autodeterminare din Iugoslavia, începute în 1989, în Kosovo, în 1990, sârbii din vestul Krajinei își declară desprinderea de Croația și formează Republica Sârbă Krajina. Declaraarea independenței Croației complică disputa pentru acest teritoriu; în 1991, sârbii din satele aflate în vecinătatea Vukovarului ridică primele baricade în jurul orașului; sunt blocate principalele căi de acces în și dinspre oraș; în nordul Vukovarului, la Borovo Selo, se instalează un grup paramilitar sârb (lider Vojislav Seselj); în mai 1991, Armata Populară Iugoslavă – JNA (Jugoslavenska Narodna Armija) intervine și își instalează unități în Borovo Selo, fraternizând, gradual, cu trupele paramilitare sârbe, în defavoarea croaților. În exterior, JNA și sârbii configurau blocada orașului, în interior, croații, persecutați și supuși violențelor, au ripostat la rândul lor și au organizat rezistența. Vukovarul este supus asediului timp de 87 de zile și capitulează la data de 18.11.1991. Între cifrele avansate pentru pierderile de război, cităm: morți – între 1.798 și 3.700 de luptători și civili în timpul asediului și 1.000 de morți în zonele croate din jurul Vukovarului sau, din alte statistici: 2.000 căzuți în luptă, 800 dispăruți, 3.000 prizonieri, 42.000 de refugiați.

⁴⁸ *Războiul de purificare etnică din Bosnia – Herțegovina (1992-1995) a implicat 3 părți beligerante: inițial au luptat sârbii (în 1991, sârbii reprezentau 31% din populația Bosniei) împotriva bosniacilor musulmani și croaților – aliați; ulterior s-au aliat sârbii și croații împotriva bosniacilor musulmani; orașul Sarajevo a fost supus unui îndelungat asediu din partea sârbilor bosniaci – 1425 de zile – între anii 1992-1996; cifrele cu privire la victime variază: peste 100.000 de victime și 2 milioane de refugiați. În data de 11.07.1995, s-a consumat masacrul de la Srebrenica; orașul – proclamat zonă protejată, prin Rezoluția 819/16.04.1993 a Consiliului de Securitate al ONU, a fost ocupat de forțele sârbilor bosniaci, sub comanda generalului Ratko Mladić, aflat sub autoritatea președintelui Republicii Srpska, Radovan Karadžić; după căderea orașului au urmat o serie de masacre, în oraș și în împrejurimi, peste 8.000 bărbați și băieți bosniaci musulmani, care se refugiaseră pe acest teritoriu protejat de Forța de protecție a ONU – UNPROFOR – au fost asinați/executați; 30.000 de femei, copii, vârstnici, au fost expulzați forțat.*

Martti Ahtisaari (trimisul special ONU în Kosovo din perioada de sfârșit a mandatului de mediere) și declararea unilaterală a independenței provinciei.

În prezent, atât statul declarat independent Kosovo, cât și Serbia sunt incluse în politica UE pe termen lung de sprijinire a Balcanilor de Vest – Procesul de Stabilizare și Asocierie/PSA; părțile au încheiat,

separat, Acorduri de Stabilizare și Asocierie/SAP cu UE; concomitent, au fost deschise negocierile, pentru un număr limitat de capitole, însă, pe parcursul întregii perioade, au survenit numeroase stagnări în parteneriatul instituit cu UE, iar blocajul din dialogul Priștina – Belgrad a fost omniprezent.

12. Stan, Liviu (2019). 20 de ani de la atacurile aeriene NATO asupra fostei Iugoslavii. Mărturia cutremurătoare a unui supraviețuitor: Au aruncat cadavre peste mine. Video. 25.03.2019. <https://www.mediafax.ro/externe/20-de-ani-de-la-atacurile-aeriene-nato-asupra-fostei-iugoslavii-mărturia-cutremurătoare-a-unui-supraviețuitor-au-aruncat-cadavre-peste-mine-video-17978210>.
13. Tudosă, Florin (2013). Acolo unde copacii nu au crengi: Vukovar. Povestea primului război transmis live. Adevărul, 30.12.2013. https://adevarul.ro/cultura/istorie/acolo-copacii-nu-crengi-vukovar-povestea-primului-razboi-transmis-live-1_52c15f78c7b855ff5619178d/index.html (accesat la data de 22.09.2021).
14. Zbucea, Gheorghe (1998). Poglavnitul, ustașii și destructurarea Iugoslaviei Ante Pavelić. Dosarele Istoriei, An III, nr. 11 (27), 1998, pp. 45-47.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. ***Rezoluția Parlamentului European din 9 iulie 2015 referitoare la comemorarea genocidului de la Srebrenica. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2015-0276_RO.html (accesat la data de 10.09.2021).
2. ***United Nations Security Council Resolution 1244 (1999), Adopted by the Security Council at its 4011th meeting on 10 June 1999. S/RES/1244 (1999), 10 June 1999. [https://digitallibrary.un.org/record/274488#record-files-collapse-header-file:///C:/Users/USER~1/PC4/AppData/Local/Temp/S_RES_1244\(1999\)-EN-1.pdf](https://digitallibrary.un.org/record/274488#record-files-collapse-header-file:///C:/Users/USER~1/PC4/AppData/Local/Temp/S_RES_1244(1999)-EN-1.pdf) (accesat la data de 26. 11.2021).
3. Cojocaru, Ionuț (2016). Kosovo un stat impus pe harta lumii se străduiește să se afirme pe calea normalității. Historia, 29.01.2016. <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/kosovo-un-stat-impus-pe-harta-lumii-se-străduiește-să-se-afirme-pe-calea-normalității> (accesat la data de 12.05.2021).
4. Cristescu, Florin (2017). Rădăcinile unui război aproape uitat. Adevărul, 01.05.2017. https://adevarul.ro/cultura/istorie/rădăcinile-unui-război-aproape-uitat1_5907385e5ab6550cb8b4ecd5/index.html (accesat la data de 17.06.2021).
5. Dinu, Mihai-Ștefan (2008). Influența factorilor etnic și religios asupra dinamicii mediului de securitate. UNAP, București. <https://cssas.unap.ro/ro/pdf/influența-factorilor-etnic-și-religios-asupra-dinamicii-mediului-de-securitate>. Pdf (accesat la data de 14.09.2021).
6. Ene, Cristina (2021). Ce s-a ales de statele iugoslave după 30 de ani de la destrămarea fostei Republici Federale. Supraviețuitor al masacrului de la Srebrenița: „Nu vor înceta niciodată să ne urască”. Adevărul, 25.07.2021. https://www.adevarul.ro/international/europa/ce-s-a-ales-statele-iugoslave-30-ani-destrămarea-fostei-republici-federale-supraviețuitor-masacrului-srebrenita-nu-vor-înceta-niciodată-urască-1_60f90b895163ec42715356df/index.html (accesat la data de 18.08.2021).
7. Mappes-Niediek, Norbert (2020). La 40 de ani după Tito. 04.05.2020. <https://www.dw.com/ro/la-40-de-ani-după-tito/a-53326501>(accesat la data de 18.08.2021).
8. Pargan, Benjamin (2015). Comentariu: Adevărul insuportabil de la Srebrenica. 11.07.2015. <https://www.dw.com/ro/comentariu-adevărul-insuportabil-de-la-srebrenica/a-18578792> (accesat la data de 13.07.2021).
9. Pop, Adrian (2003). Security from Powder Keg to Cooperation. van Meurs, Wim (Ed.) Prospects and Risks Beyond EU Enlargement. Southeastern Europe: Weak States and Strong International Support, Leske Budrich, Opladen, 2003, pp. 117-147.
10. Schwarz Schilling, Christian (2020). Dreptate pentru Bosnia-Herțegovina. 21.11.2020. <https://www.dw.com/ro/dreptate-pentru-bosnia-herțegovina/a-55683932> (accesat la data de 13.07.2021).
11. Spasovska, Verica & Pascu, Maria (2010). 20 de ani de la destrămarea fostei Iugoslavii. 15.07.2010. <https://www.dw.com/ro/20-de-ani-de-la-destrămarea-fostei-iugoslavii/a-5794881> (accesat la data de 13.07.2021).